

2. Пенсійна реформа: проблеми і перспективи // *Юридичний вісник України*. – 2002. – 23 лютого – 1 березня.
3. Сивак С. Пенсійне страхування та пенсійна реформа: теоретичні основи // *Право України*. – 1999. – № 10.
4. Сивак С. Організаційно-правові основи недержавного пенсійного страхування // *Право України*. – 1999. – № 1.
5. Четыркин Е. Принципы финансирования систем пенсионного обеспечения // *Мировая экономика и международные отношения*. – 1997. – № 6.

*Тригорівська-Якубівська Л.В.,
аспірантка кафедри цивільного права
та процесу Львівського національного
університету ім. Івана Франка*

ПРОЦЕДУРА ПЕРЕДАЧІ ВЕКСЕЛЯ ПРИ ЙОГО ОПЛАТІ

Практика вексельного обігу ставить ряд питань та проблем, які можуть потягнути несприятливі наслідки для учасників вексельного обігу. Одна з них полягає в процедурі передачі векселя його держателем векселедавцю при його оплаті.

На мою думку, існує кілька варіантів даної процедури, що мають свої позитивні та негативні сторони.

За вимогою векселедавця держатель передає йому вексель за актом здачі-приймання, тобто вексель знаходиться у векселедавця. Даний варіант найбільш поширений на практиці, що пояснюється тим, що векселедавець повинен перевірити справжність векселя.

Цей варіант небезпечний для кредитора, оскільки законним векселедержателем є інша особа - сам векселедавець, з усіма наслідками, що з цього випливають. Векселедавець може не оплачувати вексель (відкинувши випадки недобросовісності, що не є рідкістю) з причин відсутності коштів. Кредитор в цьому випадку позбавлений можливості опротестувати вексель, оскільки нотаріус вчиняє запис про протест на самому векселі. Таким чином, кредитор позбавлений можливості захищатися у відповідності з вексельним законодавством (наприклад, стосовно сплати пені за кожен день прострочення платежу).

Суди вважають безпідставним розгляд справ про стягнення сум за векселями без наявності самих векселів. В такому випадку в суду немає підстав для застосування вексельного законодавства, а права кредитора підлягають захисту відповідно до Цивільного кодексу України (проценти за вексельним законодавством значно вищі, ніж за Цивільним кодексом України).

Розглянемо наступний варіант. Вексель залишається у держателя. Уявимо, що векселедавець в присутності держателя впевнився справжності поданого йому до оплати векселя, після чого вчиняє платіж в безготівковій формі.

Боржник несе ризик того, протягом строку проходження платежу держатель передасть вексель іншій особі, яка, в свою чергу, буде мати всі права на повторне пред'явлення векселя до платежу.

Також слід розглянути ще один варіант. Векселедержатель і векселедавець домовляються про те, що вексель поміщається на депозит банку, який видає його боржникові після пред'явлення документів про оплату векселя.

Такий варіант є найбільш безпечним на практиці, проте й він не позбавлений недоліків:

- депозитарієм повинен бути солідний банк, авторитетний як для боржника, так і для кредитора;
- такого роду банківські послуги - недешеві;
- пред'явлення документів про оплату не означає отримання платежу кредитором.

Згідно із ст.39 Уніфікованого закону, запровадженого Женевською Конвенцією від 7 жовтня 1930 р., платник при оплаті векселя може вимагати, щоб він був вручений йому держателем з розпискою про отриманий платіж.

Аналогічні норми містяться в Цивільному кодексі України. Кредитор, приймаючи виконання, зобов'язаний за вимогою боржника видати йому розписку в отриманні виконання повністю або частково. Якщо боржник видав кредиторіві в посвідчення зобов'язання борговий документ (яким і є вексель), кредитор, приймаючи виконання, повинен повернути цей документ, а при неможливості повернення вказати про це у виданій ним розписці. Розписка може бути замінена надписом на повернутому борговому документі. Важливо саме те, в кого знаходиться вексель, так як знаходження боргового документа у боржника посвідчує, поки не доведено інше, припинення зобов'язання.

При відмові кредитора видати розписку, повернути борговий документ або відмітити в розписці неможливість його повернення, боржник вправі затримати виконання. В цьому випадку кредитор вважається таким, що прострочив.

Таким чином, і вексельне законодавство, і цивільне законодавство однозначно закріплює право векселедавця вимагати вручення йому векселя при отриманні платежу.

Слід вирішити, в який момент зобов'язання векселедавця вважається виконаним.

Сума позики вважається повернутою в момент передачі її кредитору або зарахування відповідних коштів на його рахунок, якщо інше не передбачено договором позики. Даний підхід застосовується і до вексельних відносин, так як вексель може видаватися у підтвердження договору позики. Разом з тим варто враховувати, що згідно із ст.6 Закону України "Про обіг векселів в Україні" від 5 квітня 2001 р. платіж за векселем на території України здійснюється тільки в безготівковій формі.

Уніфікований закон не містить норм, що вказують, який момент вважати моментом оплати вексельного зобов'язання. Тому, на мою думку, векселедавець вважається таким, що виконав своє зобов'язання за векселем в момент зарахування відповідних коштів на поточний рахунок векселедержателя.

Звідси випливає, що вимога векселедавця до векселедержателя передати йому вексель для наступної оплати - незаконна, так як навіть у випадку оформлення платіжного доручення боржник не вважається таким, що виконав своє зобов'язання виплатити грошову суму. Відповідно, векселедержатель має право не передавати вексель і такі дії не вважатимуться простроченням кредитора. Векселедавець зобов'язаний повернути вексель боржнику тільки після зарахування грошових коштів на його поточний рахунок.

Проте практика вимагає іншого вирішення даного питання. Можна запропонувати наступний варіант. Якщо звернутись до ст.67 Уніфікованого закону, то вона надає кожному держателю векселя право знімати з нього копії. Копія повинна точно відтворювати оригінал з індосаменами та іншими помітками, які на ньому знаходяться.

Перед тим, як звернутися до векселедавця, векселедержатель робить копію векселя і засвідчує її вірність в нотаріуса. Потім держатель векселя вручає його векселедавцю з дотриманням певної послідовності дій: перш за все, на копії векселедержатель вказує особу, в якій знаходиться оригінал векселя (цей запис на копії держатель пропонує завіривати векселедавцю перед тим, як той отримає вексель), наступне - підписує акт прийому-передачі.

Інтереси боржника гарантуються тим, що в руках у нього знаходиться вексель. Інтереси кредитора захищені тим, що копія може бути індосована і авальована в тому ж порядку і з тими ж наслідками, що й оригінал (ст.67 Уніфікованого закону).

У випадку будь-яких затримок в оплаті векселя кредитор має право вимагати, а боржник зобов'язаний вручити оригінал векселя законному держателю копії. Якщо ж він відмовляється це зробити, нотаріус посвідчує протестом, що оригінал не був переданий, незважаючи на вимогу.

Після цього кредитор може здійснювати права регресу проти зобов'язаних осіб, в тому числі опротестувати копію векселя в неплатежі, звертатися в суд і надавати копію.

Слід також сказати, що пропозиції щодо використання декількох екземплярів векселя, які висувались в літературі, не в повній мірі відповідають інтересам учасників ділового обороту¹.

Так, по-перше, ст.64–66 Уніфікованого закону, що регулюють множинність екземплярів, не застосовуються до простих векселів, на відміну від норм про копії (ст.77 Уніфікованого закону). По-друге, вексель в кількох екземплярах складає векседавець при видачі векселя, а копію робить сам векселедержатель, тобто він вільний у своїх діях і не залежить від боржника.

Можна дійти висновку, що Уніфікований закон ставить копію на один рівень з оригіналом векселя і навіть надає їй переваги, оскільки якщо на оригіналі векселедержатель перед врученням його боржнику зробив після останнього індосаменту застереження “починаючи звідси, індосування дійсне лише на копії” або інше рівнозначне застереження, індосамент, поставлений після цього на оригіналі, є недійсним (ст.68 Уніфікованого закону).

На мою думку, запропонований спосіб не потребує особливих затрат, але дозволить сторонам відноситись з більшою довірою один до одного.

Література

1. Ефимова Л. Очерк вексельного права. Вексель и вексельное обращение в России. – М., 1996.

¹ Ефимова Л. Очерк вексельного права. Вексель и вексельное обращение в России. – М., 1996. – 54 с.

*Безклубий Т.А.,
доцент кафедри цивільного права
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЕКСЕЛЬНОГО КРЕДИТУ

Одним з ефективних, але досить складних фінансових інструментів, що застосовується банківськими установами є вексельне кредитування. Сутність вексельного кредиту полягає в тому, що відстрочення сплати грошей надається на умові використання в кредитних відносинах векселя.

У спеціальній літературі вексельне кредитування ототожнюється з банківською операцією по врахуванню (дисконту) векселів і видачі позичок до запитання під забезпечення векселів.¹ Операції банків з векселями регламентуються Положенням «Про операції банків з векселями», затвердженим постановою Правління Національного банку України від 28 травня 1999 року із змінами та доповненнями, затвердженими постановою Правління НБУ від 23 вересня 1999 року.²